

ГЕОТУРИСТИЧЕСКИЯТ ПОТЕНЦИАЛ НА МЕСТНОСТТА "СБЕГОВЕТЕ" В ЗАПАДНАТА ЧАСТ НА БЕЛОГРАДЧИШКИТЕ СКАЛИ

Димитър Синьовски

Минно-геоложки университет "Св. Иван Рилски", 1700 София; sinsky@mgu.bg

РЕЗЮМЕ. Белоградчишките скали са най-известната природна забележителност на България. През новия век тяхната морфология, генезис и геоконсервационна характеристика бяха обобщени в научно досие, разработено за Регистъра и кадастъра на геоложките феномени в България, където предишната защитена територия от 598.7 ха бе разширена с 84.4 ха на запад от гр. Белоградчик. Номинирането им за едно от Седемте нови природни чудеса на Света донесе още по-голяма популярност, вследствие на което притокът от посетители нарастна неколкостранно. За пръв път скалната феерия бе популяризирана и в авторитетното списание "Geoheritage" на Европейската асоциация за опазване на геоложкото наследство ProGEO. Новопредложената територия, известна под името "Сбеговете", е една изключително красива местност, която обхваща горски масиви с издигащи се над тях величествени скални монументи. Това е най-красивата част от Белоградчишките скали, която с отдалечеността си от емблематичните скални фигури близо до града е останала неизвестна за широката общественост. В настоящата работа се описват геоложките феномени в рамките на тази територия, които трябва да заемат своето достойно място сред популярните наименувани монументи Адам и Ева, Ученичката, Мадоната и др.

THE GEOTOURIST POTENTIAL OF THE PLACE "SBEGOVE" IN THE WESTERN PART OF THE BELOGRADCHIK ROCKS

Dimitar Sinnyovskiy

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski", 1700 Sofia; sinsky@mgu.bg

ABSTRACT. Belogradchik rocks are the most famous natural landmark in Bulgaria. In the new century, their morphology, genesis and geoconservation characteristics were summarized in a research file, developed for the Register and Cadastre of geological phenomena in Bulgaria, where former protected area of 598.7 ha was expanded by 84.4 hectares west of the town of Belogradchik. Nominating them for one of the New Seven Natural Wonders of the World has brought more and more popular, hence the influx of visitors has increased several times. For the first time this rock tale was popularized in the influential journal "Geoheritage" of the European Association for the protection of the geological heritage ProGEO. The proposed new territory known as "Sbegovete" is a very beautiful area, which includes forests with towering above the majestic stone monuments. This is the most beautiful part of the rocks, which by their distance from the iconic rock figures near the town remained unknown to the general public. In the present paper the geological phenomena within that territory are described to be placed among the named popular monuments Adam and Eve, Schoolgirl, Madonna and others.

Въведение

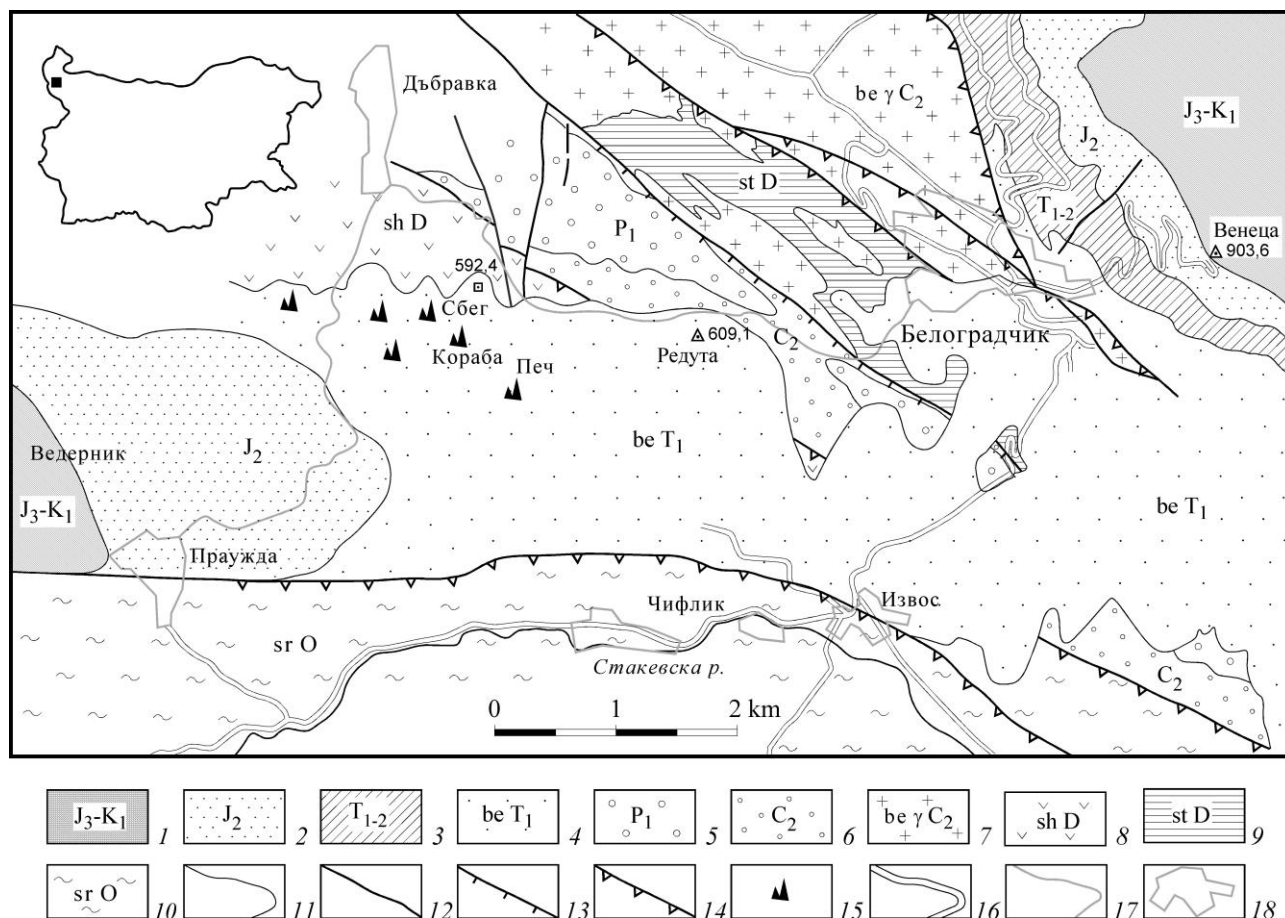
Белоградчишките скали, образувани сред широко разпространения у нас бунтзандщайнов континентален фациес, са най-забележителният природен феномен на България. Те принадлежат на долнотриаската Белоградчишка свита (Тронков, 1981), въведена като "Белоградчишки пясъчници" от Златарски (1927). Името е използваемо и валидно, но на геоложката карта на България в М 1:100000 (Ангелов и др. 1995) и М 1:50000 (Ангелов и др., 2006) скалите ѝ са обединени в "конгломератно-пясъчникова задруга". Белоградчишките скали се намират в най-западната част на Балкана, в района на гр. Белоградчик, където са разпространени в ивица с дължина 18 km и широчина до 3 km. Тя започва на около 8 km западно от града и продължава на югоизток от него до р. Лом при Фалков мост. При надморска височина 250 m при Фалков мост до 620 m при Белоградчик, общата площ на разпространение на скалните фигури е около 50 km².

Белоградчишките скали най-често се идентифицират с популярните скални фигури южно от центъра на града и около крепостта "Калето". Те обаче представляват една малка част от огромното геоморфоложко разнообразие на този забележителен геоложки феномен. Едни от най-импозантните скални композиции са разположени около крепостта, която не случайно е построена в най-високата и недостъпна част на скалите. Оттук има пълна видимост към забележителните околности на Белоградчик, с целия приказен ландшафт и известните скални фигури. Независимо от това, скалните ансамбли при с. Боровица, където е най-високата единична скала "Боров камък" и местността северно от с. Чифлик, остават извън ползрението на посетителите на крепостта.

Настоящата статия е посветена на геоложките феномени в местността "Сбеговете", разположена на 4 km западно от Белоградчик. Разработването на Геопарк "Белоградчишки скали" се нуждае от сериозно разширение на сегашната защитена територия, в което трябва да

намерят място нови забележителни природни ландшафти с естетическа и научна стойност или значение за геоложката еволюция на района. На естетическата стойност на тази местност обърнахме внимание наскоро в едно кратко съобщение (Синьовски, 2011). По своята импозантност "Сбеговете" не отстъпват на популярните

скални композиции около град Белоградчик и тези северно от с. Боровица, които са със статут на защитени местности. Тъй като дълги години е била в граничната зона, новата площ е била недостъпна за посещение и е останала неизвестна на широката публика.

Фиг. 1. Опростена геоложка карта на Белоградчишкия район (по Ангелов и др., 2006): 1 – Западнобалканска карбонатна група (Горна Юра-Долна Креда): ядчести и интракластични варовици; 2 – Риксенска, Кичерска, Полатенска и Бовска свита (Средна Юра: конгломерати, пясъчници, аргилити и варовици; 3 – Искърска карбонатна група (Долен-Среден Триас): пясъчници, варовици и доломити; 4 – Петроханска теригенна група, Белоградчишка свита (Долен Триас): червено-виолетови пясъчници и конгломерати; 5 – Карловишка и Зелениградска свита (Стефан-Долен Перм): брекчоконгломерати, пясъчници, аргилити, туфи, лави; 6 – Боровишка свита (Стефан): конгломерати, пясъчници, аргилити; 7 – Белоградчишки плутон (Горен Карбон?): биотитови гранити; 8 – Шашки алевролити (Девон?): алевролити и пясъчници; 9 – Струиндолски диабази (Девон?): диабази и туфи; 10 – Средогривски метаморфити (Ордовик?): метаморфозирани конгломерати, пясъчници и шисти; 11 – геоложка граница; 12 – разлом; 13 – разсед; 14 – възсед; 15 – скални монументи "Сбеговете"; 16 – шосе; 17 – черен път; 18 – населено място

Геоконсервационна стойност на местността "Сбеговете"

Гъстотата на скалните фигури по протежение на 18-километровата ивица на Белоградчишките скали е неравномерна. Сред тях се обособяват 4 големи групи (Тронков, Синьовски, 2005). Първата заема най-западната част на ивицата. Най-представителни тук са страховитите, отдалечени от града и трудно достъпни скални фигури, обединени под общото име "Сбеговете" ("Збеговете"). Втората група обхваща скалните монументи в град Белоградчик и неговите непосредствени околности, където са най-популярните фигури "Мадоната", "Ученичката", "Адам и Ева", "Мечето", "Хайдут Велко" и др. Третата група е около Сабубин (Забубин) камък и Латинското кале, между селата Извос и Боровица, а четвъртата група –

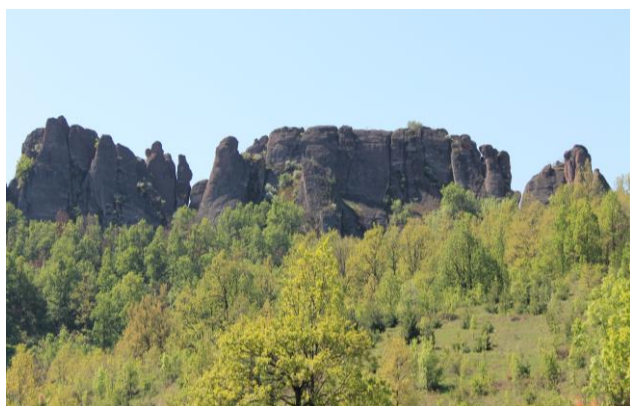
между с. Боровица и Фалков мост. В последната се включва самостоятелната импозантна скала "Боров камък" ("Скала Боровица") и най-източната скална фигура – "Момина скала" или "Торлака" при Фалков мост.

Към ансамбъла на Белоградчишките скали като пета група понякога се включват и аналогичните скални образувания източно от р. Лом. Те са разпространени по билото на Широка планина, между селата Гюрчич от север и Превала, южно от планинското било. Тук се намира и величествената, подобна на огромна купа сено раздвоена скала "Сто овци", описана от Синьовски и др. (2010). Тези скални образувания обаче са значително отдалечени от Белоградчишките. Освен това те имат по-различна морфология, литоложки състав, генезис и възраст: образувани са сред пермските брекчоконгломерати на

Вранската свита, а не в долнотриаските конгломенти и пясъчници на Белоградчишката свита.

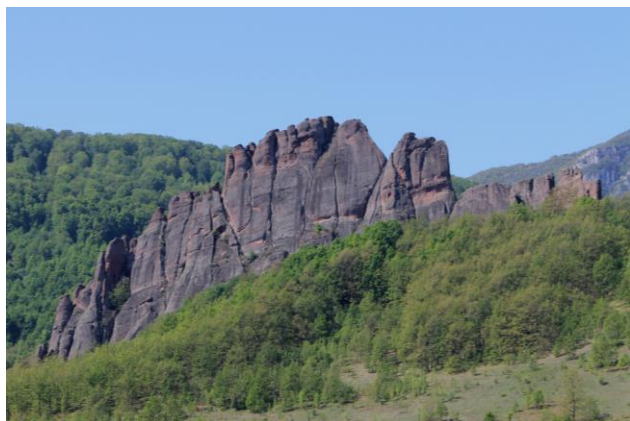
Измежду четирите групи най-многобройни, достъпни, компактни и изящни са скалните фигури от втората група – собствено Белоградчишките скали. Най-известните скални фигури в тази група са добре видими от центъра на Белоградчик или от древната крепост Калето, от местността “Мислен камък” или от терасата на хотел “Скалите”.

За разлика от тях, скалите в местността “Сбег” са доста отдалечени от града и рядко се посещават от туристи. Те са на 4 km от крепостта “Калето” и на 300 m от кота 592,4 на билото между с. Дъбравка и с. Чифлик (фиг. 1). Грандиозните скални монументи, които са впечатляващи дори от високия 113 m Боров камък, са разположени западно и южно от котата.

Фиг. 2. Скалните пирамиди по билото южно от с. Дъбравка се виждат от шосето за Връшка чука и Магурата

Част от разположените по билото скали южно от с. Дъбравка, се виждат от шосето за Магурата и Връшка чука и изглеждат като продължение на скалите при Калето. Те представляват добре оформени скални пирамиди, които коронясват най-високата част и изглеждат по-импозантни отколкото са в действителност (фиг. 2).

Фиг. 3. Най-западната скална група от Белоградчишките скали, с която започват “Сбеговете”, се намира на 1 km ЮЗ от с. Дъбравка

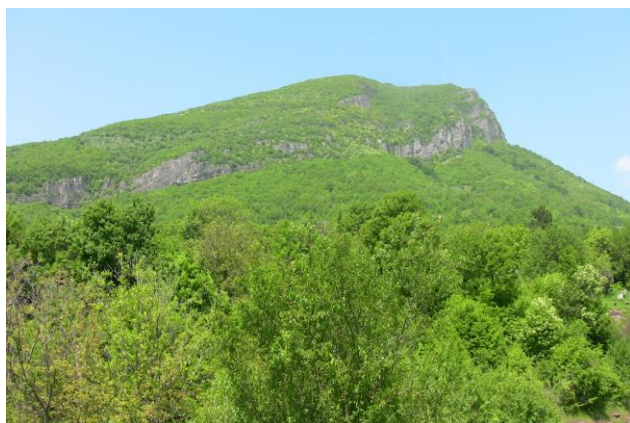
Тук се намира и най-западната част на Сбеговете и на Белоградчишките скали като цяло. Това е скален масив с височина около стотина метра, разположен на 1 km ЮЗ от

с. Дъбравка (фиг. 3). Масивът е монолитен и в него няма оформени отделни скални фигури.

Фиг. 4. Изгледът откъм с. Чифлик впечатлява с неподправената и недокосната природна красота, която доскоро е била недостъпна за широката публика

Най-впечатляващите скали в местността “Сбеговете” са разположени по южния склон и могат да се видят от билото и откъм с. Чифлик (фиг. 4). Тази неподправена и недокосната природна красота доскоро е била скрита за широката публика поради това, че е попадала в граничната зона с бивша Югославия. Въпреки съществуването на маркирана туристическа пътека от Белоградчик до с. Праужда и Ведерника, днес този район все още се посещава рядко и въпреки чудесния ландшафт (фиг. 5), не е придобил популярност сред посетителите на Белоградчишките скали. Вероятно това се дължи на трудния терен и недостъпните скални зъбери, които трябва да бъдат заобиколени за да се достигне до подстъпите на Ведерника. Самият скален венец, в който се намира кота 1124,2 Ведерник, е оформен от варовиците на Западнобалканската карбонатна група (Горна Юра – Долна Креда), която в района на Белоградчик не е поделена на свити. Тя маркира южното бедро на Белоградчишката антиклинала.

Фиг. 5. Скалният венец при с. Праужда, който маркира южното бедро на Белоградчишката антиклинала, е изграден от горноюрските варовици на Западнобалканската карбонатна група

Височината на скалния венец (фиг. 5) не надмáva 50-60 m, но денивелацията в надморската височина между с. Праужда и връх Ведерник е над 700 m и създава впечатление за алпийски релеф. През по-студената част

от годината върхът често е обвит в облаци и наистина създава илюзия за по-голяма денивелация.

Фиг. 6. Южно от билото между селата Дъбравка и Чифлик може да се наблюдава неповторим ландшафт, оформен от червени скални гиганти и буйна растителност в подножието

Най-красивата част от “Сбеговете” се намира южно от билото между Дъбравка и Чифлик. Тук има дори две наименувани фигури: “Кораба” и “Печ”, но те са само малка част от неповторимия ландшафт, оформен от червени скални гиганти и буйни гори в подножието им (фиг. 6).

Фиг. 7. Скалата “Кораба”, разположена на 2,5 km северно от с. Чифлик, наподобява кил на кораб

Скалата “Кораба” е разположена в подножието на “Сбеговете”. В сравнение с величествения скален ансамбъл, който я заобикаля от всички страни, тя изобщо не е впечатляваща. От северната страна, обаче, тя наподобява

кил на кораб и много уместно е наречена “Кораба” (фиг. 7). Скалната група “Печ” е разположена съвсем близо от източната ѝ страна (фиг. 8). Тя представлява скален масив и обединява множество отделни скални скулптури. Корабът и Печ се намират на 2,5 km северно от с. Чифлик и до тях се достига сравнително лесно по черния път покрай дерето северно от селото.

Фиг. 8. Изглед на скалната композиция “Печ” от север

От билото на юг също се открива главозамайващ скален пейзаж (фиг. 8-10), който може да се сравни единствено с гледката от Калето на Белоградчишката крепост. Това са най-впечатляващите скални групи от “Сбеговете”, които нямат аналог в България. Отдалеч те изглеждат слабо разчленени, почти монолитни, но макар и не толкова добре оформени, тук също са образувани скални пирамиди чрез изветряне на скалите по вертикалните пукнатини.

Фиг. 9. Изглед на “Сбеговете” от билото между Дъбравка и Чифлик

Изгледът към най-впечатляващите скални композиции от “Сбеговете” е поразяващ (фиг. 9). Видът на тези непристъпни скали предизвиква едновременно възхищение и учудване от тяхната неизвестност. Въпреки своята естествена красота включването на “Сбеговете” в защитената територия, предложено в Регистъра и кадастъра на геоложките феномени в България (Тронков, Синьовски, 2005) все още не е узаконено с издаването на нова заповед. С обявяването на Геопарк “Белоградчишки

скали” този въпрос може да бъде решен нормативно, без да се налага промяна в предишната заповед за защита. За тази цел е необходимо много добро популяризиране на туристическия маршрут Белоградчик-Ведерник, като се направят и постъпки за построяване на велоалеи до с. Праужда (през Дъбравка) и до с. Чифлик направо през “Сбеговете”. За това ще бъдат необходими доста средства, които биха могли да се осигурят по инфраструктурни проекти или чрез целево финансиране по линия на националните природни забележителности.

Фиг. 10. Скални образувания по източния склон на “Сбеговете” (поглед от билото)

Заклучение

Разработването на първия Национален Геопарк в България се нуждае от значително разширяване на територията на настоящата природна забележителност “Белоградчишки скали”. Местността “Сбеговете” притежава всички естетически качества, необходими за присъединяване на площта към бъдещия геопарк “Белоградчишки скали”. Скоро удивителната природна красота на тази местност, отдалечена само на 4 km от популярните забележителности на Белоградчик, ще я превърне в предпочитана дестинация за геотуризм. За целта е необходимо разработване на добра туристическа инфраструктура в рамките на бъдещия геопарк. Присъединяването на тази площ не само ще обогати скалната феерия на Белоградчишките скали, но може да

се превърне в най-търсената туристическа дестинация в близките околности на град Белоградчик.

Благодарности. Настоящата публикация е принос към Договор ДДВУ 02/72 на Фонд “Научни изследвания”.

Литература

- Ангелов, В., М. Антонов, И. Хайдутков, С. Янев, Д. Тронков, И. Сапунов, П. Чумаченко, Ц. Цанков, Н. Попов, Р. Димитрова, Т. Николов, К. Аладжова-Хрисчева, Л. Филипов. 1995. *Геоложка карта на България М 1:100 000, картен лист Белоградчик*. С., КГМР, Геология и геофизика АД.
- Ангелов, В., М. Антонов, С. Герджиков, И. Климов, П. Петров, Х. Киселинов, Г. Добрев, Д. Синьовски, С. Приставова. 2006. *Геоложка карта на Република България 1:50 000, К-34-21-В (Княжевац) и К-34-22-А (Белоградчик)*. С., МОСВ, Бълг. нац. геол. служба.
- Златарски, Г. 1927. *Геология на България*. Унив. библ., 268 с.
- Тронков, Д., Д. Синьовски. 2005. Белоградчишки скали, гр. Белоградчик.. – *Геология и минерални ресурси*, 12, 10, 23-27.
- Синьовски, Д. 2011. “Сбеговете” – неизвестната част от Белоградчишките скали. – *Геонауки* 2011, 121-122.
- Синьовски, Д. 2012. Белоградчишките скали са козът ни за ЮНЕСКО. Сайт на кампанията “Чудесата на България”; <http://www.bgchudesa.com/интервюта/страница/1.html>
- Тронков, Д. 1981. Стратиграфия триасовой системы в части Западного Средногория (Западная Болгария). – *Geologica Balc.*, 11, 1, 3-20.
- Rec (2004)3 on conservation of the geological heritage and areas of special geological interest.* Council of Europe, Committee of Ministers (5 May 2004, 883rd meeting of the Ministers’ Deputies); <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=740629&Lang=en>.
- Toula, F. 1877. Geologischen Untersuchungen in westliche Teile des Balkan in den Angrenzenden Gebieten. Ein Geologisches Profil von Osmanien an Arcer über Sveti Nikola Balkan nach Ak Palanka an der Nischava. – *Sitzungsb. der k. Akad. der Wiss. I. Abth., Wien*, 75, 465-544.
- Tronkov, D., D. Sinnyovsky. 2012. Belogradchik rocks in Bulgaria – geological setting, genesis and geoconservation value. – In: *Geoheritage*. Springer (in press).